МЕТОДОЛОГІЯ ПРОВЕДЕННЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У СФЕРІ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ: ВИЗНАЧЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАВДАНЬ

Я. БЕРНАЗЮК
доктор юридичних наук,
професор кафедри теорії, історії
та конституційного права
(Український державний університет
фінансів та міжнародної торгівлі)

На сьогодні поняття методології проведення наукових досліджень у сфері конституційного права слід розуміти як об'єктивно існуючу впорядковану систему наукових методів (гносеологічний, логічний, евристичний, комунікативний, прогностичний тощо), які необхідно використовувати, а також принципів (антропологізм, актуальність, історичність, системність, об'єктивність, доступність викладу матеріалу, конструктивність тощо), яких необхідно дотримуватися у процесі проведення конституційно-правових досліджень.

Разом з тим важливим питанням залишається формування сучасних завдань (викликів), які стоять перед методологією проведення наукових досліджень у сфері конституційного права України. Саме чітке розуміння цих завдань та вправне використання наукових методів і максимальне дотримання відповідних принципів дозволяють науковцям збагачувати науку конституційного права України новими дослідженнями, які йдуть у ногу з часом та відповідають основним тенденціям у сфері юридичної науки.

Питання формування сучасних завдань, які характерні для науки конституційного права України, системно порушуються у працях таких науковців, як Ю. Барабаш, Д. Бєлов, В. Колісник, А. Колодій, А. Крусян, М. Оніщук, М. Орзіх, Т. Подорожна, О. Скрипнюк, А. Селіванов, В. Федоренко, Ю. Шемшученко, О. Щербанюк, О. Ющик та ін.

Як зазначено у колективній праці українських вчених В. Погорілка та В. Федоренка, формування сучасної наукової методології конституційного права в Україні відбувається шляхом трансформації вже апробованих методів науки радянського державного

© Я. Берназюк, 2014

права, а також запозичення позитивно зарекомендованої наукової методології, яка не визнавалася у науці радянського державного права, але застосовувалася у зарубіжній науці конституційного права [1, 28].

У свою чергу, В. Колісник та Ю. Барабаш вважають, що на сучасному етапі розвитку науки конституційного права їй притаманна низка взаємопов'язаних тенденцій: збільшення кола досліджуваних питань, розширення методологічного інструментарію наукових досліджень, всебічне врахування позитивного досвіду наукових досліджень конституційної теорії і практики інших держав, а також більша орієнтація на забезпечення практичних проблем державотворення [2, 28].

Досить обґрунтованою видається позиція В. Федоренка, який характеризує сучасну методологію як постпозитивістську, в основі якої лежить філософський плюралізм, що не передбачає обов'язкового консенсусу з досліджуваних проблем; демонструє свідому відмову від принципів і цілей методології нормативізму, чітке розмежування права та закону при усвідомленні їх дихотомічного зв'язку; визнає принцип багатоманітності та різновимірності методології постпозитивізму та інших методологій досліджень правової реальності (свідомо ігнорує такі ілюзорні цілі, як пошук єдино правильних принципів і методів дослідження права); забезпечує пріоритет «історії права» перед «філософією права». На думку вченого, ця методологія прийшла на зміну методології пострадянського етапу та характеризується переосмисленням і частковою ревізією позитивізму з його подальшою модернізацією та трансформацією у компромісну та штучно селекціоновану неопозитивістську методологію [3, 14]. Слід зазначити, що така позиція в цілому підтримується в українському науковому середовищі [4, 125; 5, 77].

Ю. Шемшученко та О. Скрипнюк також вважають, що позитивізм у тій формі, в якій він застосовувався у радянській юридичній науці, вичерпав свій потенціал і можливості, а тому його адаптація українськими вченими до сучасних політико-правових реалій, у поєднанні з новою західноєвропейською методологією пізнання юридичних явищ, сприяє утвердженню неопозитивістської методології. Разом з тим вчені роблять висновок, що такий стан речей у методології конституційно-правових досліджень є тимчасовим і компромісним, оскільки існує необхідність формування постпозитивістської методології пізнання конституційно-правових явищ і процесів [6, 19].

Слід констатувати, що значний вплив на сучасну юридичну науку в цілому та конституційне право зокрема, а також їх методологію, донині зберігає доктрина, що сформована в період існування СРСР, правову систему якого В. Чиркін охарактеризував як ортодоксальну [7, 289].

Досліджуючи цю проблему, М. Кельман доводить, що у правознавстві тривалий час наукові методи підмінялися ідеологемами, політичними гаслами, заперечувався світоглядний плюралізм, що перешкоджало належному розвитку правової науки, а тому сучасний період характеризується переходом від методологічного монізму до світоглядно-методологічного плюралізму [8, 22].

Слід зазначити, що відповідно до ст. 15 Конституції України суспільне життя в Україні ґрунтується на засадах політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності, за якої жодна ідеологія не може визнаватися державою як обов'язкова. Ця норма Основного Закону вже неодноразово безпосередньо застосовувалася Конституту-

ційним Судом України (далі — КСУ), зокрема, в одному з рішень єдиний орган конституційної юрисдикції зробив висновок про те, що в Конституції України закріплено вихідний принцип громадянського суспільства, а саме принцип багатоманітності суспільного життя, який є відправним у визначенні засад реалізації конституційного права і встановлення інститутів громадянського суспільства [9].

Яскравим доказом поступового відходу він позитивістського підходу в конституційному праві була дискусія, яка розгорнулася між В. Німченком, А. Селівановим та В. Шаповалом під час розгляду в КСУ питання відповідності Основному Закону Указу Президента України від 2 квітня 2007 р. «Про дострокове припинення повноважень Верховної Ради України» [10], а також факт подальшої легітимізації цього рішення загалом у суспільстві шляхом забезпечення проведення позачергових виборів до Верховної Ради України.

Обґрунтованою видається позиція М. Братасюка, згідно з якою через домінування юридичного позитивізму як у правознавстві, так і на практиці донедавна проблема людини-особистості як суб'єкта (а не лише об'єкта) правового життя взагалі на порядку денному не стояла, оскільки правова політика розглядається за такого підходу як монологічне втілення волі державної влади. При цьому вчений також робить висновок про те, що в контексті сучасної юридичної доктрини правова політика постає діалогічним, полілогічним вираженням волі народу, діалогом між громадянським суспільством, його структурними елементами, окремими представниками суспільства і публічною владою [11, 229—230].

Таким чином, одним із головних завдань методології конституційного права на сьогодні залишається формування постпозитивістського інструментарію дослідження конституційно-правових явищ, інститутів та відносин, який враховуватиме позитивні напрацювання позитивізму та неопозитивізму, що тривалий час результативно слугували науці конституційного права.

Наступним завданням методології конституційного права на сучасному етапі є підвищення ефективності використання знань, отриманих іншими науками, а також забезпечення відповідності методології конституційного права сучасним світовим тенденціям і глобальним викликам.

У цьому контексті переконливою є позиція Ю. Шемшученка та О. Скрипнюка, які вважають визначальними для сучасної науки інтегративні процеси у світі, оскільки вітчизняна конституційно-правова наука в XXI ст. не може ігнорувати проблеми теорії та практики конституційного права зарубіжних країн, теоретичні й методологічні здобутки філософії, політології, соціології, державного управління та інших споріднених до неї наук та самоізолюватися від них [6, 15, 19].

Досить актуальним на сьогодні є застереження вчених, які звертають увагу на світову кризу конституціоналізму — кризу конституційних цінностей, яка зумовлена першістю технологій як маніпуляторів суспільною свідомістю [12, 374].

Цікаво, що на проблему недостатності уваги методології юридичної науки, на питання її практичної спрямованості ще в 80-х роках минулого століття звертав увагу сербський вчений Р. Лукич. Як зазначає Г. Дубов, який досліджував творчість цього науковця, його вчення ґрунтується на тому, що структуру методології права становлять її загальна (стосується питань, які є спільними для методів застосування і пізнання права) та спеціальна частина, яка включає в себе дві

дисципліни: методологію юридичної науки (досліджує методи пізнання права) та юридичну техніку (вивчає методи практичного застосування права) [13, 57].

На думку Ю. Шемшученка та О. Скрипнюка, в Україні відбувається розширення предмета конституційно-правових досліджень і зміщення акцентів у бік практичної значущості відповідних досліджень, що передбачає переосмислення існуючої методології конституційно-правових досліджень. Вчені наголошують на тому, що за час свого утвердження та розвитку наука конституційного права в Україні почала ефективно здійснювати не лише свою гносеологічну, а й прогностичну функцію [6, 19]. На аналогічну тенденцію методології конституційного права також звертає увагу В. Матвійчук у своєму дослідженні, присвяченому актуальним проблемам юридичної науки [14, 17].

У контексті цього досить слушним є твердження М. Орзіха про те, що методологія не може бути лише у ролі сфери гносеології, оскільки має вирішальне значення і для конституційної практики. Крім того, у своєму дослідженні вчений стверджує, що методологія конституційного права — це передусім теорія і практика концептуального підходу не тільки до конституційно-правових інститутів, нормативних правоположень, конституційних постулатів, а і до конституційних процесів (конституціоналізації), які за своєю природою «втягують» практично увесь спектр суспільних відносин [15, 120].

Однією з головних ознак методології конституційного права на сучасному етапі є її прагнення спрямувати відповідні наукові дослідження саме на людину, її права та інтереси, гуманізувати український конституціоналізм.

Згідно з перевіреною часом позицією українських вчених найголовнішими методологічними орієнтирами для конституційного права України має бути утвердження гуманізму, пріоритету прав особи, громадянського суспільства перед державою, забезпечення вільного користування природними правами і свободами людини, їх захист від ущемлення та посягань з боку держави, будь-яких юридичних та фізичних осіб, демократизація конституційного процесу та правової системи України в цілому [16, 29].

Глибоке проникнення ідей природного права в українське конституційне середовище підтверджується, зокрема, практикою КСУ. У 2011 р., обґрунтовуючи своє рішення, єдиний орган конституційної юрисдикції зазначив, що одним із проявів верховенства права є те, що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства; не слід ототожнювати право із законом, який іноді може бути й несправедливим, у тому числі обмежувати свободу та рівність особи [17].

У зв'язку з цим слід погодитися із Т. Подорожною, яка доводить, що універсальною основою для проведення модернізації правової системи є її конституціоналізація, що є процесом проникнення конституційних цінностей (положень і принципів) до всіх структурних елементів правової системи з метою трансформації універсальних положень Конституції України [18, 282; 19, 154].

Слід зазначити, що значна кількість дослідників сучасного періоду дотримуються саме цієї тенденції. Так, В. Німченко та О. Щербанюк у своїх дослідженнях звертають увагу на необ-

хідність розробки нових інструментів реалізації ст. 5 Конституції України, що встановлює монопольне право за народом України виступати джерелом влади: народної законодавчої ініціативи (нормотворча петиція), референдуму з питань скасування законів тощо [20, 235; 21, 23].

Досліджуючи основні завдання методології конституційного права на сучасному етапі, доцільно також виокремити деякі особливості методики проведення нових досліджень у сфері конституційного права.

Першою з таких особливостей слід вважати те, що науковець повинен значну увагу приділяти порівнянню українського та іноземного законодавства. Це передусім стосується вивчення зарубіжного конституційного законодавства та зумовлено відносно автономним становищем різних правових систем і систем законодавства. Як зазначає Г. Бернацький, у сучасному світі спостерігається тенденція до уніфікації текстів конституцій різних країн (процес інтернаціоналізації конституційного права в різних країнах) [12, 375]. Обґрунтованою також є позиція М. Оніщука, який вважає перспективним для дослідження конституційно-правових явищ метод конституційної компаративістики, який дає можливість визначати загальні тенденції розвитку певних явищ на основі порівняльного аналізу їх розвитку в різних країнах світу [22, 64].

Крім того, дослідник повинен концентрувати увагу на дотриманні принципу історичності, оскільки законодавство в цілому і конституційне законодавство зокрема є динамічним порівняно з іншими явищами об'єктивної дійсності. При цьому законодавство необхідно досліджувати у часі, а саме: яким воно було (становлення і розвиток), є сьогодні (функціонування) і може бути в майбутньому (об'єктом вивчення повинні виступати вже розроблені проекти актів законодавства та прогнози їх прийняття і застосування на практиці, виявлення тенденцій майбутнього розвитку законодавства тощо). Науковець має з'ясовувати причини відхилення законодавства від оптимального стану, а також надати відповіді на питання: яким воно повинно було б бути зараз і в майбутньому, а також, що для цього необхідно (виробити законодавчі та правозастосовні пропозиції).

Пріоритетним також повинен бути принцип системності. Це пов'язано, зокрема, з тим, що будь-яке дослідження у сфері юридичних наук стосується питання системи права та системи законодавства, а тому повинно вписуватися в їх цілісність та структурованість.

Беззаперечно принцип системності охоплює і принцип інтегративності, який досить вдало, наприклад, застосував В. Чиркін для формування інтегрального формаційно-цивілізаційного підходу до правових систем сучасності [8, 289], а також В. Речицький для наближення двох різних типологічних підходів у визначенні органічного конституційного дизайну: американського (із пріоритетом свободи, яка детермінує демократію) та європейського (із пріоритетом порядку, стабільності та демократії, яка детермінує свободу) [23, 23].

Системність наукового дослідження конституційно-правових явищ також вимагає цілісного та збалансованого вивчення кожного питання з точки зору теорії, законодавства та практики його застосування. При цьому основна увага повинна концентруватися на дослідженні саме норм Конституції України та актів законодавства, які дозволяють реалізовуватися її положенням, а також відповідних рішень КСУ та актів правозасто-

совної діяльності інших суб'єктів публічно-владних повноважень. Разом з тим значна увага науковців у праці до теоретичних знань може свідчити про перехід дослідження до спеціальності 12.00.01 (теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень), пріоритет дослідження правозастосування означатиме тяжіння наукової праці до спеціальності 12.00.07 (адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право) чи інших галузевих наук.

Досить важливе місце у будь-якому конституційно-правовому дослідженні, крім зазначених вище, повинен займати принцип простоти або принцип, який історично має назву «Лезо Оккама», сформульований середньовічним англійським філософом і логіком В. Оккамою. Вважається, що цей принцип був спрямований проти поширення у той час спроб пояснити нові явища за допомогою введення різних «прихованих якостей», «неіснуючих обставин» та вимагає усунення з науки всіх понять, що не є інтуїтивно очевидними та не піддаються перевірці досвідом [24, 61]. Зазначений принцип дозволяє у процесі дослідження оминати зайві історичні та порівняльні відхилення від теми дослідження, не робити більше припущень, ніж цього вимагає предмет та завдання праці, а також не використовувати «зайві» наукові поняття, безліч їх визначень, класифікацій і характеристик. При цьому слід зазначити, що принцип простоти не повинен конфліктувати, а, навпаки, зобов'язаний давати синергетичний (додатковий) ефект спільно з принципом антиредукції (недопущення спрощення або необґрунтованого зведення складного до простого).

При проведенні конституційно-правових досліджень важливо також враховувати загальноприйняті підходи до діалектики наукових досліджень та, передусім, трьох її основних законів (єдності та боротьби протилежностей, переходу кількісних показників у якісні, заперечення заперечення). Як зазначає Р. Сабітов, закони діалектики однаковою мірою стосуються розвитку природи, суспільства і мислення [25, 40]. У цьому контексті важко не погодитися з В. Селівановим, який вважає, що в історичній перспективі розвиток юридичного теоретичного знання завжди є процесом діалектичного переходу від кількісного накопичення інформації, серед неї і наукової, про право і державу, їх властивості й закономірності, до якісних змін у змісті та структурі самої юридичної науки [26, 68].

Таким чином, слід зазначити, що до основних завдань методології конституційного права на сучасному етапі слід віднести формування постпозитивістського інструментарію дослідження конституційно-правових явищ, інститутів та відносин, який враховуватиме напрацювання позитивізму та неопозитивізму, що довгий час продуктивно слугують науці конституційного права; підвищення ефективності використання знань, отриманих іншими науками, а також забезпечення відповідності методології конституційного права сучасним світовим тенденціям і глобальним викликам; гарантування практичної спрямованості наукових досліджень; збереження тенденції до спрямування відповідних праць саме на людину, гарантування її прав та свобод (гуманізацію українського конституціоналізму).

ВИКОРИСТАНІ МАТЕРІАЛИ

1. *Погорілко В. Ф., Федоренко В. Л.* Конституційне право України : підруч. — К., 2012. — 576 с.
2. *Конституційне* право України : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. В. П. Колісника та Ю. Г. Барабаша. — Х., 2008. — 416 с.

3. *Федоренко В. Л.* Методологія та методи дослідження проблем системи конституційного права України // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності : зб. наук. пр. Донецького юрид. ін-ту ЛДУВС. — 2009. — № 2. — С. 13–24.
4. *Євграфова Є. П.* Дослідження системи конституційного права України // Юридична Україна. — 2010. — № 5. — С. 123–126.
5. *Белов Д. М.* Парадигма українського конституціоналізму : моногр. — Великий Березний, 2011. — 399 с.
6. *Шемшученко Ю., Скрипнюк О.* Наука конституційного права: сучасний стан та тенденції розвитку // Право України. — 2010. — № 1. — С. 15–25.
7. *Чиркін В. Г.* Правові системи сучасності: взаємовплив і антагонізми (на прикладі конституційного права) // Право України. — 2013. — № 6. — С. 289–295.
8. *Кельман М. С.* Методологія сучасного правознавства: становлення та основні напрями розвитку : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.01. — К., 2013. — 35 с.
9. *Рішення* Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень абзацу четвертого статті 2, частини другої статті 6, частин першої, другої статті 10 Закону України «Про молодіжні та дитячі громадські організації» (справа про молодіжні організації) від 13 грудня 2001 р. № 18 // Офіційний вісник України. — 2002. — № 51. — Ст. 2310.
10. *Виступи* представників Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України у Конституційному Суді України під час розгляду справи щодо конституційності Указу Президента України № 264/2007 від 2 квітня 2007 р. «Про дострокове припинення повноважень Верховної Ради України» // Вибори та демократія. — 2007. — № 2 (12). — С. 34–69.
11. *Братасюк В. М.* Людина — особистість як суб'єкт права в контексті сучасної правової політики // Публічне право. — 2013. — № 4 (13). — С. 227–234.
12. *Бернацкий Г. Г.* Российский конституционализм: замысел и реализация (по материалам международной научной конференции «Российская конституционная модель: замысел, реализация, перспективы») // Публічне право. — 2013. — № 3 (11). — С. 370–379.
13. *Дубов Г. О.* Методологія права: поняття, предмет та місце в системі наукового знання (за працею Р. Лукича «Методологія права») // Держава і право. — 2010. — Вип. 50. — С. 54–58.
14. *Матвійчук В. К.* Актуальні проблеми юридичної науки: 2010 // Юридична наука. — 2011. — № 1. — С. 14–19.
15. *Орзіх М. П.* Конституціоналістика у складі юридичних терміно-понять // Наукові праці Одеської національної юридичної академії. — О., 2009. — Т. VIII. — С. 118–124.
16. *Конституційне* право України / за ред. В. Я. Тація, В. Ф. Погорілка, Ю. М. Тодики. — К., 1999. — 376 с.
17. *Рішення* Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень статті 263 Кодексу України про адміністративні правопорушення та пункту 5 частини першої статті 11 Закону України «Про міліцію» (справа про строки адміністративного затримання) від 11 жовтня 2011 р. № 10 // Вісник Конституційного Суду України. — 2011. — № 6. — С. 121–122.
18. *Подорожна Т. С.* Загальнотеоретичні аспекти конституціоналізації правової системи України: постановка проблеми // Публічне право. — 2013. — № 3 (11). — С. 277–285.
19. *Подорожная Т. С.* Роль конституционно-правового регулирования в развитии правовой системы Украины // Закон и жизнь. — 2013. — № 9/3. — С. 151–154.
20. *Німченко В. І.* Референдум як форма народовладдя потребує конституційного врегулювання // Право України. — 2013. — № 6. — С. 235–241.
21. *Щербанюк О. В.* Конституційне оновлення форм реалізації народом суверенної влади в Україні // Публічне право. — 2013. — № 3 (11). — С. 23–30.
22. *Оніщук М. В.* Конституційні основи референдної демократії в Україні : дис. ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.02. — К., 2010. — 512 с.
23. *Речицький В. В.* Прості цінності конституціоналізму // Конституційна Асамблея: політико-правові аспекти діяльності. Бюлетень інформаційно-аналітичних матеріалів. — 2012. — № 7. — С. 21–30.
24. *Философия.* Энциклопедический словарь / под ред. А. А. Ивина. — М., 2004. — 1072 с.
25. *Сабитов Р. А.* Основы научных исследований : учеб. пособ. — Челябинск, 2002. — 138 с.
26. *Селіванов В. М.* Право у дзеркалі філософії // Проблеми філософії права. — 2003. — Т. 1. — С. 67–71.

REFERENCES

1. Pohorilko V. F., Fedorenko V. L. Konstytutsiine pravo Ukrainy [Constitutional Law of Ukraine], Kyiv, 2012, 576 p.
2. Konstytutsiine pravo Ukrainy [Constitutional Law of Ukraine], Kharkiv, 2008, 416 p.
3. Fedorenko V. L. Metodolohiia ta metody doslidzhennia problem systemy konstytutsiinoho prava Ukrainy [Methodology and Methods of Research of Issues of Constitutional Law System of Ukraine], *Problemy pravoznavstva ta pravookhoronnoi diialnosti,* 2009, no. 2, pp. 13–24.

4. Ievhrafova Ie. P. Doslidzhennia systemy konstytutsiinoho prava Ukrainy [Study of System of Constitutional Law of Ukraine], *Iurydychna Ukraina,* 2010, no. 5, pp. 123–126.
5. Bielov D. M. Paradyhma ukrainskoho konstytutsionalizmu [Paradigm of Ukrainian Constitutionalism], Velykyi Bereznyi, 2011, 399 p.
6. Shemshuchenko Iu., Skrypniuk O. Nauka konstytutsiinoho prava: suchasnyi stan ta tendentsii rozvytku [Science of Constitutional Law: Current State and Trends of Development], *Pravo Ukrainy*, 2010, no. 1, pp. 15–25.
7. Chyrkin V. H. Pravovi systemy suchasnosti: vzaiemovplyv i antahonizmy (na prykladi konstytutsiinoho prava) [Contemporary Legal Systems: Interaction and Antagonisms (Example of Constitutional Law)], *Pravo Ukrainy,* 2013, no. 6, pp. 289–295.
8. Kelman M. S. Metodolohiia suchasnoho pravoznavstva: stanovlennia ta osnovni napriamy rozvytku [Methodology of Contemporary Jurisprudence: Formation and Principle Trends of Development], Kyiv, 2013, 35 p.
9. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinym podanniam narodnykh deputativ Ukrainy shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) polozhen abzatsu chetvertoho statti 2, chastyny druhoi statti 6, chastyn pershoi, druhoi statti 10 Zakonu Ukrainy «Pro molodizhni ta dytiachi hromadski orhanizatsii» (sprava pro molodizhni orhanizatsii) vid 13 hrudnia 2001 roku no. 18 [Decision of the Constitutional Court of Ukraine upon Constitutional Petition of the People's Deputies of Ukraine on the Constitutionality of the Provisions of Paragraph 4 of Article 2, Part 2 of Article 6, Parts 1, 2 of Article 10 of Law of Ukraine «On Youth and Children's Public Organizations» (Case on Youth Organizations) of December 13, 2001 No. 18], *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy,* 2002, no. 51, Article 2310.
10. Vystupy predstavnykiv Prezydenta Ukrainy, Verkhovnoi Rady Ukrainy, Kabinetu Ministriv Ukrainy u Konstytutsiinomu Sudi Ukrainy pid chas rozhliadu spravy shchodo konstytutsiinosti Ukazu Prezydenta Ukrainy no. 264/2007 vid 2 kvitnia 2007 roku «Pro dostrokove prypynennia povnovazhen Verkhovnoi Rady Ukrainy» [Speeches of Representatives of the President of Ukraine, the Verkhovna Rada of Ukraine, the Cabinet of Ministers of Ukraine, the Constitutional Court of Ukraine during the Hearing on the Constitutionality of Decree of the President of Ukraine «On Early Dissolution of the Verkhovna Rada of Ukraine» of April 2, 2007 No. 264/2007], *Vybory ta demokratiia,* 2007, no. 2 (12), pp. 34–69.
11. Bratasiuk V. M. Liudyna – osobystist iak sub'iekt prava v konteksti suchasnoi pravovoi polityky [A Person — Personality as a Legal Subject in the Context of Current Legal Policy], *Publichne pravo,* 2013, no. 4 (13), pp. 227–234.
12. Bernatskiy G. G. Rossiyskiy konstitutsionalizm: zamysel i realizatsiya (po materialam mezhdunarodnoy nauchnoy konferentsii «Rossiyskaya konstitutsionnaya model: zamysel, realizatsiya, perspektivy») [Russian Constitutionalism: Idea and Implementation (Based on Materials of the International Scientific Conference «Russian Constitutional Model: Idea, Implementation and Perspectives»)], *Publichne pravo,* 2013, no. 3 (11), pp. 370–379.
13. Dubov H. O. Metodolohiia prava: poniattia, predmet ta mistse v systemi naukovoho znannia (za pratseiu R. Lukycha «Metodolohiia prava») [Methodology of Law: Concept, Object and Place in System of Scientific Knowledge (Based on Work «Methodology of Law» by R. Lukych)], *Derzhava i pravo,* 2010, Issue 50, pp. 54–58.
14. Matviichuk V. K. Aktualni problemy iurydychnoi nauky: 2010 [Current Issues of Legal Science: 2010], *Iurydychna nauka*, 2011, no. 1, pp. 14–19.
15. Orzikh M. P. Konstytutsionalistyka u skladi iurydychnykh termino-poniat [Constitutionalistics as a Legal Concept-Term], *Naukovi pratsi Odeskoi natsionalnoi iurydychnoi akademii,* Odesa, 2009, vol. VIII, pp. 118–124.
16. Konstytutsiine pravo Ukrainy [Constitutional Law of Ukraine], Kyiv, 1999, 376 p.
17. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinym podanniam 50 narodnykh deputativ Ukrainy shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) okremykh polozhen statti 263 Kodeksu Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia ta punktu 5 chastyny pershoi statti 11 Zakonu Ukrainy «Pro militsiiu» (sprava pro stroky administratyvnoho zatrymannia) vid 11 zhovtnia 2011 roku no. 10 [Decision of the Constitutional Court of Ukraine upon Constitutional Petition of 50 People's Deputies of Ukraine on the Constitutionality of Certain Provisions of Article 263 of the Code of Ukraine on Administrative Offences and Paragraph 5 of Article 11 of the Law of Ukraine «On Police» (Case on the Terms of Administrative Detention) of October 11, 2011 No. 10], *Visnyk Konstytutsiinoho sudu Ukrainy,* 2011, no. 6, pp. 121–122.
18. Podorozhna T. S. Zahalnoteoretychni aspekty konstytutsionalizatsii pravovoi systemy Ukrainy: postanovka problemy [General Theoretical Aspects of Constitutionalization of Legal System of Ukraine: Problem Statement], *Publichne pravo,* 2013, no. 3 (11), pp. 277–285.
19. Podorozhnaya T. S. Rol konstitutsionno-pravovogo regulirovaniya v razvitii pravovoy sistemy Ukrainy [Role of Constitutional and Legal Regulation in Development of Legal System of Ukraine], *Zakon i zhizn,* 2013, no. 9/3, pp. 151–154.
20. Nimchenko V. I. Referendum iak forma narodovladdia potrebuie konstytutsiinoho vrehuliuvannia [Referendum as a Form of Sovereignty of the People is Subject to Constitutional Regulation], *Pravo Ukrainy,* 2013, no. 6, pp. 235–241.

21. Shcherbaniuk O. V. Konstytutsiine onovlennia form realizatsii narodom suverennoi vlady v Ukraini [Constitutional Renewal of Implementation Forms of People's Sovereign Power in Ukraine], *Publichne pravo,* 2013, no. 3 (11), pp. 23–30.
22. Onishchuk M. V. Konstytutsiini osnovy referendnoi demokratii v Ukraini [Constitutional Principles of Democracy of Referendum in Ukraine], Kyiv, 2010, 512 p.
23. Rechytskyi V. V. Prosti tsinnosti konstytutsionalizmu [Simple Values of Constitutionalism], *Konstytutsiina Asambleia: polityko-pravovi aspekty diialnosti,* 2012, no. 7, pp. 21–30.
24. Filosofiya. Entsiklopedicheskiy slovar [Philosophy. Encyclopedic Dictionary], Moscow, 2004, 1072 p.
25. Sabitov R. A. Osnovy nauchnykh issledovaniy [Basic Research], Chelyabinsk, 2002, 138 p.
26. Selivanov V. M. Pravo u dzerkali filosofii [Reflection of Law in Philosophy], *Problemy filosofii prava,* 2003, vol. 1, pp. 67–71.

Берназюк Я. О. Методологія проведення наукових досліджень у сфері конституційного права на сучасному етапі: визначення основних завдань

Анотація. Стаття присвячена визначенню основних завдань, які стоять перед методологією проведення наукових досліджень у сфері конституційного права на сучасному етапі. До них належить формування постпозитивістського інструментарію дослідження конституційно-правових явищ, інститутів та відносин. Ці завдання також передбачають підвищення ефективності використання знань, отриманих іншими науками, а також забезпечення відповідності методології конституційного права сучасним світовим тенденціям і глобальним викликам. Крім того, методологія конституційного права повинна гарантувати практичну орієнтованість наукових досліджень та збереження тенденції до спрямування відповідних праць саме на людину, гарантування її прав та свобод (гуманізацію українського конституціоналізму).

Ключові слова: методологія, конституційне право, наукові методи, принципи наукових досліджень.

Берназюк Я. А. Методология проведения научных исследований в области конституционного права на современном этапе: определение основных задач

Аннотация. Статья посвящена определению основных задач, стоящих перед методологией проведения научных исследований в области конституционного права на современном этапе. К ним следует отнести формирование постпозитивистского инструментария исследования конституционно-правовых явлений, институтов и отношений. Эти задачи также предусматривают повышение эффективности использования знаний, полученных другими науками, а также обеспечение соответствия методологии конституционного права современным мировым тенденциям и глобальным вызовам. Кроме того, методология конституционного права должна гарантировать практическую направленность научных исследований и сохранение тенденции к направлению соответствующих работ именно на человека, обеспечение его прав и свобод (гуманизацию украинского конституционализма).

Ключевые слова: методология, конституционное право, научные методы, принципы научных исследований.

Bernaziuk Ya. Methodology of Scientific Research in Constitutional Law at the Current Stage: Identifying Key Tasks

Annotation. The article is devoted to identification of key tasks the methodology of scientific research in constitutional law faces at the current stage. The formation of post-positivistic instruments of research of constitutional and legal phenomena, institutions and relationships are among them. These tasks also provide for more efficient application of knowledge in other sciences as well as ensuring compliance of methodology of constitutional law with current global trends and challenges. Moreover, the methodology of constitutional law is to ensure action-oriented research. Human rights, securing human rights and freedoms (humanization of Ukrainian constitutionalism) shall be a continuing trend of the relevant work.

Key words: methodology, constitutional law, scientific methods, principles of scientific research.